https://jrl.ui.ac.ir/?lang=en

Journal of Researches in Linguistics
E-ISSN: 2322-3413
15(1), 199-219
Received: 31.08.2023 Accepted: 05.11.2023

Research Paper

Syntactic labeling of complement small clauses in Persian

Maryam Khamse Ashari
Ph.D. student of Linguistics, Department of linguistics, University of Isfahan, Isfahan, Iran
maryamkhamseashar@yahoo.com

Rezvan Motavallian*
Associate Professor, Department of linguistics, University of Isfahan, Isfahan, Iran.
r.motavallian@fgn.ui.ac.ir

Vali Rezai
Associate Professor, Department of linguistics, University of Isfahan, Isfahan, Iran
vali.rezai@fgn.ui.ac.ir

Abstract
This study presents a minimalist analysis of complement small clauses in Persian by reviewing different approaches to their categorial status. By the emergence of Chomsky's Government and Binding Theory (GB) (Chomsky, 1981), small clauses have garnered the attention of linguists and, led to diverse opinions about their category. In this research, firstly, we shall investigate various opinions on the nature of the category of small clauses. Then, based on the exocentric labeling theory of phrase structure (Chomsky 2013, 2015), we shall attempt to provide a minimalist analysis of their categorial status, internal structure, and case assignment in Persian. Finally, grounded upon the above framework, we showed that since the subject of the small clause will have to move to an upper position to check its case and its remaining copy feature is invisible, the Labeling Algorithm can only see the label of the remaining SO (syntactic object); the small clause's node is labeled as the phrase that remained in situ. Therefore, the syntactic properties of the predicate in Persian determines the syntactic label of small clauses.
Keywords: Complement Small Clause; Labeling Algorithm; Syntactic Movement, Exocentric Theory, Syntactic Label

Introduction

Small clause construction is considered to be a very controversial issue in linguistics. Linguists (e.g. Stowell 1981, Aarts 1992, Contreras 1987, Bowers 1993, Haegeman 1994, Starke 1995, Asada 2012…) who accept small clauses as constituents have very different opinions about their categorial status and internal structure. Therefore, there has been only scant, if not any, unified analysis of small clauses. This article employs the Labeling Algorithm (LA) of Chomsky (2013, 2015) to analyze small clauses in Persian. Insofar as an exocentric labeling theory of phrase structure require Syntactic Objects (SOs) to have labels of Full-Interpretation to be interpreted on CI, it is important to ask what label a SC has. We assume that a label is required for interpretation at the interfaces, and that labels are assigned by a minimal search in LA applying to an SO (like other operations, at the phase level). Chomsky's Labeling Algorithm proves to be a powerful tool for analyzing the structure of small clauses across different languages.

Materials and Methods

This article adopts a descriptive-analytic approach to analyze the data. It also, employs the Minimalist Program framework. We utilize Chomsky's Labeling Algorithm to determine the category of small clauses in Persian, includes prepositional phrases, adjective phrases, or noun phrases depending on the predicate.

*Corresponding author

2322-3413 © University of Isfahan
This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

Discussion and Conclusions

This literature will examine the most significant proposals regarding the categorical status of SCs. Some linguists consider small clauses as projections of the predicate (Stowell, 1981; Contreras, 1987). The first major proposal in connection with the categorial status and the internal structure of small clauses within the Small Clause Theory was first developed by Stowell (1981). Stowell (1981) suggests that small clauses are maximal projections of the form XP, with the head being the predicate X. However, there are objections to this endocentric analysis the most serious of them refers to the fronting of a small clause predicate. This view maintains that the predicate is a maximal projection. There is another group of linguists who assume that small clauses are the projections of a functional category (Bailyn, 1995; Bailyn and Citko, 1999; Bowers, 1993; Hornstein and Lightfoot, 1987; Chomsky, 1995; Gueron and Hoekstra, 1995; Kitagawa, 1985). However, these proposals also face challenges. Hornstein and Lightfoot (1987) analysed small clauses as including INLF0, which is an I node distinct from the 'ordinary' one introduced by them. Aarts (1992) criticizes Hornstein and Lightfoot (1987) for complicating the theoretical framework by introducing a new 'kind' of INFL. Kitagawa (1985) and Starke (1995) suggested that small clauses could be CPs.

This view too is not without certain problems. Haegeman (1994) assumed that small clauses are AgrPs. Obviously, SCs do not contain an AGRS-node because there is no person agreement between NP2 and XP, similar to the case that exists between the subject and verb of a finite clause. Bowers (1993, 2001) proposed that small clauses are PredP. However, the inclusion of a null functional head in small clauses is not theoretically necessary in the current state of the minimalist syntax. Moreover, from a semantic perspective, it lacks motivation, and empirically, equating Pred0 with any overt element does not appear to yield accurate predictions. Considering the limitations of previous perspectives, we adopt Chomsky's exocentric labeling theory. In Chomsky (2013, 2015), the labels of syntactic objects (SOs) are determined by the Labeling Algorithm (LA), which involves a minimal search process separate from Merge.

Chomsky (2013, 2015) provides insights into how LA is applied, as illustrated in (1).

(1) a. {α H, XP}
b. {α XP, YP}
(2) a. {YP, Z {α XP, tYP}} α = XP
b. {α XP<F>, YP<F>} α = <F, F>

In (1a), the syntactic object (SO) consists of a head H and the maximal projection XP. The Labeling Algorithm (LA) selects H as the label in this case. On the other hand, in (1b), the SO contains two maximal projections, XP and YP, neither of which is a head. In such instances, the label is determined in one of two ways. Firstly, one of the SOs, YP, may "move," causing the remaining copy of YP to become invisible to LA. Consequently, XP becomes the label, as illustrated in (2a). Alternatively, the label can be determined through feature sharing (FS) by selecting the most prominent feature F that both XP and YP possess, as demonstrated in (2b). Through the examination of various linguistic phenomena in the Persian language, including doubled clitics, object omission, passivization, fronting, and the occurrence of adverbs inside small clauses, we have established that the subject of a small clause must undergo movement to a higher position. Once the subject of the small clause is raised, the label of the small clause is determined by the in situ phrase. As a result, the categorial status of the small clause in Persian is
determined based on the label of the predicate.

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

نشریه پژوهش‌های زبان‌شناسی
سال پانزدهم، شماره اول، شماره ترتیبی۲۸، بهار و تابستان ۱۴۰۲، ص ۱۹۹-۲۱۹
تاریخ وصول: ۱۴۰۲/۰۶/۰۹ تاریخ اصلاحات: ۱۴۰۲/۰۸/۰۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۱۴

مقاله پژوهشی

برچسب‌دهی نحوی خرده‌جملهٔ متممی در زبان فارسی

مریم خمسه عشری *
رضوان متولیان **
والی رضایی ***

چکیده

مقالهٔ پیش‌رو درصدد است تا با نقد و بررسی رویکردهای مختلف پیرامون مقولهٔ ساخت خرده‌جمله تحلیلی کمینه‌گرا از این ساخت در زبان فارسی به دست دهد. با ظهور نظریهٔ حاکمیت و مرجع گزینی از سال ۱۹۸۱ تا کنون بررسی مقولهٔ نحوی ساخت خرده‌جمله به عنوان یکی از موضوعات بحث برانگیز مورد توجه بسیاری از زبان‌شناسان واقع شده و نظرات متفاوتی از سوی آنان مطرح گردیده است. در این راستا، در پژوهش حاضر ابتدا نظرات مختلف پیرامون ماهیت مقولهٔ ساخت خرده‌جمله مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. پس از آن براساس نظریهٔ برچسب‌دهی برون مرکزی از ساختار گروهی چامسکی (2013, 2015) تلاش شده است تا تحلیلی کمینه‌گرا از ماهیت مقولهٔ خرده‌جملهٔ متممی در زبان فارسی، ساختار درونی و طریقهٔ بازبینی حالت آن ارائه شود. در نهایت، بر پایهٔ چارچوب مذکور نشان دادیم از آنجا که فاعل ساخت خرده‌جملهٔ متممی برای بازبینی حالت خود مجبور به حرکت به جایگاه بالاتر از درون سازهٔ خود است و مشخصه‌های رونوشت برجاماندهٔ آن برای الگوریتم برچسب‌دهی غیرقابل رؤیت است، تنها گروه نحوی درجامانده که قابل رؤیت است به‌عنوان برچسب نحوی انتخاب می‌گردد. بنابراین، مشخصه‌های نحوی محمول خرده‌جمله در زبان فارسی تعیین‌کنندهٔ برچسب نحوی این سازه است.

کلیدواژه‌ها

خرده‌جملهٔ متممی، الگوریتم برچسب‌دهی، حرکت نحوی، نظریهٔ برون مرکزی، برچسب نحوی

* دانشجوی دکتری گروه زبان‌شناسی، دانشکده زبان‌های خارجی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران maryamkhamseashar@yahoo.com
** دانشیار گروه زبان‌شناسی، دانشکده زبان‌های خارجی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول) r.motavallian@fgn.ui.ac.ir
*** دانشیار گروه زبان‌شناسی، دانشکده زبان‌های خارجی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران vali.rezai@fgn.ui.ac.ir

2322-3413 © University of Isfahan
This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

۱. مقدمه

ساخت خرده‌جمله[1] به‌عنوان یکی از مباحث بسیار چالش‌برانگیز در حوزهٔ نحو همواره مورد توجه زبان‌شناسان واقع گردیده و تحلیل‌های متنوعی برای این ساخت ارائه شده است. ساخت خرده‌جمله به ساخت‌هایی اطلاق می‌شود که در آن بدون وجود زمان رابطه‌ای گزاره‌ای میان فاعل و محمول برقرار می‌شود (Carreira et al., 2017: 384). به‌طور کلی سه رویکرد اساسی تحت عنوان نظریهٔ خرده‌جمله،[2] نظریهٔ محمول‌سازی[3] و نظریهٔ محمول مرکب[4] در ارتباط با ساخت خرده‌جمله مطرح می‌شود که در خصوص این ساخت در زبان فارسی، براساس استدلال‌های مختلف از نظریهٔ خرده‌جمله حمایت می‌شود[5] (خمسه عشری و همکاران، ۱۴۰۲). ایدهٔ اصلی نظریهٔ خرده‌جمله در نظر گرفتن ساخت شبه‌بندی برای ساخت خرده‌جمله است. طرفداران نظریهٔ خرده‌جمله توالی صورت‌های زنجیرهٔ [NP XP] مشابه عبارت [John silly] در نمونهٔ (۱) را به‌عنوان سازه‌ای مستقل تحت عنوان ساخت خرده‌جمله مطرح می‌نمایند.

(1) a. I consider [SC John silly]].

مطابق دیدگاه خرده‌جمله فعل بند پایه به‌جای اعطای دو نقش معنایی به دو موضوع [John] و [silly] به کل زنجیرهٔ [John silly] نقش معنایی گزاره‌ای[6] اعطا می‌نماید (Chomsky 1986a:71). از طرفداران این نظریه می‌توان به استوول[7] (1981)، ردفورد (1988)، چامسکی (1981, 1986b)، بوورز[8] (1993, 2002)، آرتس[9] (1992)، هاکسترا[10] (1992) و دن دیکن[11] (2006) اشاره نمود.

در پژوهش حاضر به پیروی از نظریهٔ خرده‌جمله و با پذیرش سازهٔ درون قلاب در نمونهٔ (۲) به‌عنوان سازهٔ مستقل تلاش می شود تا ماهیت برچسب نحوی این سازه تعیین گردد.

۲. مریم[سارا را باهوش] می‌داند.

زبان‌شناسانی که ساخت خرده‌جمله را به‌عنوان سازه‌ای مستقل می‌پذیرند، عقاید متفاوتی را در مورد وضعیت مقوله و ساختار درونی خرده‌جمله مطرح می‌نمایند.سازهٔ درون قلاب در نمونهٔ (۲) از طرفی فاقد زمان، تصریف و فعل است و از طرف دیگر، میان فاعل «سارا» و محمول «باهوش» رابطه‌ای گزاره‌ای وجود دارد و زنجیرهٔ مورد بحث رفتاری مشابه بند از خود بروز نشان می‌دهد. مقالهٔ حاضر در صدد یافتن پاسخ به این پرسش است که تحلیل ساخت خرده‌جمله براساس کدام یک از مقولات نحوی بهینه‌تر و کمینه‌تر است.

در جستار حاضر ابتدا تأثیرگذارترین پیشنهادات مربوط به ماهیت مقولهٔ سازهٔ خرده‌جمله به‌عنوان فرافکن واژگانی (Stowell, 1981;Contreras, 1987 ; Hornstein and Lightfoot, 1987; Aarts, 1992)، گروه زمان (Alhorais, 2013 ; Asada, 2012)، گروه‌تصریف (Staudinger, 1997 ; Haegeman, 1994)، گروه اسناد (Bowers, 1993 ; Balazs, 2012)، گروه مطابقه(Guéron and Hoekstra, 1995)، گروه متمم‌نما (Kitagawa, 1985 ; Starke, 1995) و بند مرکب (Rafel, 2001) مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد. پس از آن با معرفی الگوریتم برچسب‌دهی[12] چامسکی (2013, 2015) تلاش می‌شود تا تحلیلی کمینه و کارآمد از ساختار درونی خرده‌جملهٔ متممی در زبان فارسی ارائه گردد. الگوریتم برچسب‌دهی «یک مورد خاص از جستجوی کمینه[13] است» که هستهٔ H را درون حوزهٔ جستجوی خود بررسی می‌کند (Chomsky, 2015: 4). براساس نظریهٔ برچسب‌دهی برون مرکزی ساختار گروهی، عناصر نحوی باید برچسب‌گذاری شوند تا به خوانش کامل در سطح رابط دست یابیم؛ لذا بررسی ماهیت مقولهٔ سازهٔ خرده‌جمله حائز اهمیت است. هر عنصر نحوی برای اینکه در سطح رابط

---

[1] Small Clause
[2] Small Clause Theory
[3] Predication Theory
[4] complex predicate theory
[5] برای اطلاعات بیشتر از دلایل اتخاذ این رویکرد رجوع شود به خمسه عشری و همکاران (۱۴۰۲). در این پژوهش ضمن ارائهٔ مشکلات رویکرد محمول‌سازی و محمول مرکب، با استناد به استدلال‌های متعدد از نظریهٔ خرده‌جمله در زبان فارسی حمایت می‌گردد.
[6] propositional theta role
[7] T. Stowell
[8] J. Bowers
[9] B. Aarts
[10] T. Hoekstra
[11] M. Den Dikken
[12] Labeling Algorithm (LA)
[13] minimal search

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

تفسیر شود، باید نوع مقولهٔ عنصرنحوی آن مشخص گردد. بنابراین، اگر عنصرنحوی بدون برچسب منفرد در سطح رابط ظاهر شود، اصل خوانش کامل[1] نقض می‌گردد (Epstein, Kitahara & Seely, 2014: 3). از آنجا که هر عنصر نحوی باید برچسب‌گذاری شود تا اشتقاق نحوی فرو نریزد. پس سؤال مهمی که در این پژوهش با آن مواجه هستیم این است که برچسب نحوی ساخت خرده‌جملهٔ متممی چیست. براساس آنچه چامسکی تحت عنوان عملیات ادغام آزاد[2] مطرح می‌نماید، مشخصه‌های نحوی منجر به حرکت نحوی نمی‌گردد و «فرافکن»[3] از عملیات ادغام مجزا است. فرافکن از الگوریتم برچسب‌دهی منتج می‌شود که برچسب عناصر نحوی حاصل از فرایند ادغام را مشخص می‌کند. در چند سال اخیر زبان‌شناسان بسیاری تلاش نموده‌اند تا در چارچوب الگوریتم برچسب‌دهی چامسکی ساختارهای زبانی و به‌ویژه ساخت بحث‌برانگیز خرده‌جمله را در زبان‌های مختلف به شیوه‌ای کمینه‌تر و دقیق‌تر تحلیل کنند (Yoon, 2020; Chen & Wang, 2020; Sibaldo, 2022; López et al., 2019; Yang & Lee, 2021). به این ترتیب، الگوریتم برچسب‌دهی چامسکی ابزار ارزشمندی را برای تجزیه و تحلیل ساختار جملات در زبان‌های مختلف در خدمت زبان‌شناسان قرار داده است. این ابزار می‌تواند تمایزات ماهیت مقولهٔ ساخت خرده‌جمله را در زبان‌های مختلف به خوبی تبیین نماید. در ادامه پس از نقد و بررسی پیشنهادهای مختلف پیرامون مقولهٔ نحوی سازهٔ خرده‌جمله، با بررسی سازهٔ مذکور در زبان فارسی براساس الگوریتم برچسب‌دهی چامسکی (2013, 2015) تلاش می‌کنیم تا تحلیلی اصولی و کارآمد از ماهیت مقولهٔ ساخت خرده‌جملهٔ متممی در زبان فارسی ارائه دهیم.

۲. رویکردهای مختلف دربارهٔ مقولهٔ نحوی خرده جمله

براساس اصل درون مرکزی بودن[4] که زیربنای نظریهٔ ایکس‌تیره است، هر سازه‌ای باید دارای یک هسته باشد که مقولهٔ گروه نحوی را نشان می‌دهد. بر مبنای این اصل و نظریاتی که از این اصل پیروی می‌کنند ساخت خرده‌جمله از طریق هسته فرافکن می‌شود. بنابراین، براساس این اصل مشخصه‌های نحوی هسته تعیین کنندهٔ ماهیت مقولهٔ فرافکن بیشینه است. در این میان در خصوص ساخت خرده‌جمله، برخی از زبانشناسان نظیر استوول (1981) و ماتوشانسکی[5] (2019) این ساخت را بر مبنای هستهٔ واژگانی فرافکن می‌نمایند و برخی دیگر از زبان‌شناسان به هستهٔ نقشی قائل می‌شوند. در میان زبان‌شناسانی که ساخت خرده‌جمله را به عنوان فرافکن مقولهٔ نقشی در نظر می‌گیرند، مقولات نحوی متفاوتی برای ساخت خرده‌جمله در نظر گرفته می‌شود. زبان‌شناسانی مانند آرتس(1992)، هورنشتین ولایت فوت (1987) و استادینگر[1] (1997) خرده‌جمله را به‌عنوان گروه تصریف (IP)، زبان‌شناسانی چون گوئرون و هاکسترا (1995) و چامسکی(1995) این ساخت را به‌عنوان گروه مطابقه (AgrP) و زبان‌شناسانی چون بایلین و سیتکو[6] (1999)، بوورز(1993, 2001) آن را به‌عنوان گروه اسنادی (PrP) در نظر می‌گیرند. در ادامه به مشکلات هریک از این تحلیل‌ها خواهیم پرداخت.

۲-۱ ساخت خرده‌جمله به عنوان فرافکن واژگانی محمول (XP)

ابتدایی‌ترین پیشنهاد در ارتباط با مقولهٔ ساخت خرده‌جمله توسط استوول (1981, 1983) مطرح شده است. وی معتقد است که خرده‌جمله فرافکن بیشینهٔ مقولهٔ واژگانی محمول است که به‌صورت XP در نظر گرفته می‌شود و هستهٔ این ساخت محمول X است که مقولهٔ ساخت خرده‌جمله را تعیین می‌کند. برای مثال، در نمونهٔ (3a) هستهٔ خرده‌جمله صفت very stupid می‌باشد، در نتیجه مقولهٔ ساخت خرده‌جمله را به‌عنوان گروه صفتی باید در نظر گرفت. استوول (1981) معتقد است که فعل بند پایه محدودیت‌های زیرمقوله‌ای[7] بر روی خرده‌جملهٔ متممی اعمال می‌کند به این معنا که افعال مختلف انواع متفاوتی از متمم‌ها را به‌عنوان خرده‌جمله گزینش می‌کنند. با فرض خرده‌جمله

[1] Principle of Full Interpretation (PFI)
[2] Free Merge
[3] projection
[4] endocentricity
[5] O. Matushansky
[6] J. Bailyn & B. Citko
[7] subcategorisation restrictions

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

به‌عنوان فرافکن هستهٔ واژگانی می‌توان علت بدساختی جملات (3b) و (4b) را در مقابل خوش‌ساختی (3a) و (4a) توضیح داد؛ فعل consider با خرده‌جملهٔ متممی از نوع گروه حرف اضافه‌ای بدساخت و با متمم گروه صفتی خوش‌ساخت و فعل expect با متمم گروه-صفتی بدساخت و در مقابل با متمم گروه‌حرف اضافه‌ای خوش‌ساخت خواهد بود. استوول (1983) معتقد است مقولهٔ خرده‌جمله فرافکن بیشینه‌ای از نوع AP، PP، NP، VP است و چنانچه مقولهٔ ساخت خرده‌جمله از نوع جمله بود، فعل بند پایه در تعیین محمول خرده‌جمله بی اثر بود.

(3) a. I consider [$_{AP}$ John very stupid].
b.*I consider [$_{PP}$ John off the ship].
(4) a. I expect [$_{PP}$ that sailor off the ship (by midnight)].
B. *I expect [$_{AP}$ that sailor very stupid].

از این رو، ساخت خرده‌جمله در این دیدگاه سازه‌ای درون‌مرکز[1] در نظر گرفته می‌شود که نمودار آن در (۱) ارائه شده است:

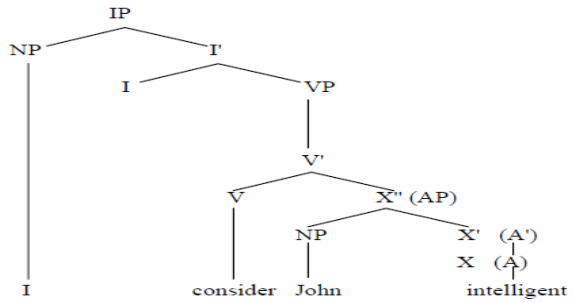

نمودار ۱- بازنمایی ساخت خرده‌جمله به‌عنوان فرافکن بیشینه

Diagram 1- The representation of small clause as a maximal projection

پیشنهاد استوول اگرچه مورد توجه بسیاری از زبان‌شناسان قرار گرفت؛ اما از سوی بسیاری از دستوریان زایشی مورد انتقاد قرار گرفت. کیتاگاوا (1985:211) نشان داد علت بدساختی جملات (3b) و (4b) از محدودیت‌های مقوله‌ای افعال بند اصلی بر روی متمم ناشی نمی‌شود، بلکه این محدودیت‌ها حاصل معنی‌شناسی این افعال است؛ بر این اساس فعل consider به متممی نیاز دارد که بیانگر «وضعیت امور» باشد، در حالی که فعل expect متممی را انتخاب می‌کند که بیانگر «تغییر وضعیت» باشد. در نتیجه، کاربرد فعل consider با متمم حرف اضافه‌ای و فعل expect با گروه صفتی در نمونه‌های ذیر بیانگر این موضوع است.

(5) a. Unfortunately, our pilot considers [that island off the route].
b. I expect [that man dead by tomorrow].
(Kitagawa, 1985: 212)

اما مهمترین ایراد بر پیشنهاد استوول (1981, 1983) این است که طبق ادعای وی محمول خرده‌جمله از جنس فرافکن بیشینه نیست. اما در بسیاری از موارد محمول خرده‌جمله خود به همراه وابسته به کار می‌رود که نشان می‌دهد این مقوله باید به‌عنوان فرافکن بیشینه در نظر گرفته شود. در نمونهٔ (۶) محمول به همراه وابستهٔ اسم به کار رفته است که نقش آن بسط ´X به "X (فرافکن بیشینه) است (Radford, 1988: 517).

(6) I ´ve always considered [$_{SC}$ John [$_{NP}$ the best friend]].

۲-۲ خرده‌جمله به‌عنوان فرافکن هستهٔ نقشی

بسیاری از زبان‌شناسان خرده‌جمله را به‌عنوان هستهٔ نقشی در نظر می‌گیرند؛ اما نظرات متفاوتی پیرامون ماهیت مقولهٔ این سازه مطرح می‌نمایند که در ادامه آن‌ها را مورد نقد و بررسی قرار می‌دهیم.

[1] endocentric

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

۲-۲-۱ ساخت خرده‌جمله به‌عنوان گروه زمان (TP)

آسادا (2012)، الهرایس (2013) و برخی دیگر از زبان‌شناسان مقولهٔ نحوی ساخت خرده‌جمله را به‌عنوان بند، گروه زمان در نظر می‌گیرند. برای تلقی ساخت نحوی به‌عنوان بند، آن ساخت باید ویژگی‌های بند را داشته باشد و ویژگی بارز یک بند، حضور مقولهٔ زمان در آن است؛ در صورت عدم وجود زمان، اطلاق سازهٔ مذکور به‌عنوان بند خودایستا یا ناخودایستا با الزامات نحوی بندها مغایرت دارد. الهرایس (2013) بر این باور است که در یک بند، مطابقه میان محمول و فاعل، به‌طور ضمنی، بیانگر حضور گروه زمان در درون بند است. این در حالی است که اکثر زبان‌شناسان بر سر اینکه ساخت خرده‌جمله فاقد فرافکن نقشی‌زمان است، اتفاق‌نظر دارند (Saurenbach, 2004: 113). به این دلیل که خرده‌جمله‌ها نه با تکواژ بیانگر زمان به کار می‌روند و نه کاربرد قیود زمانی را مجاز می‌دانند (Cardinaletti and Guasti, 1995: 14). در نمونهٔ (7a) قید yesterday می‌تواند برای توصیف that-clause به کار رود و از سوی دیگر بدون آنکه به خوش‌ساختی جمله لطمه وارد نماید در تقابل با قید بند اصلی today است. در حالی که ساخت خرده‌جمله در نمونهٔ (7b) به هیچ توصیف‌گر زمانی مستقلی مجوز کاربرد نمی‌دهد.

(7) a. **Today** I believe that he was sick **yesterday**.
b. ***Today** I consider him sick **yesterday**.

به عقیدهٔ ژانگ[1] (2001) نیز ساخت خرده‌جمله به مشخصهٔ زمان و مطابقه حساس نیست. پس نیازی به در نظر گرفتن فرافکن‌های بیشینه زمان و تصریف، با هسته‌های تهی، نیست.

۲-۲-۲ ساخت خرده‌جمله به‌عنوان گروه تصریف (IP)

برخی دیگر از نظریه‌پردازان چون هورنشتین و لایت‌فوت (1987)، آرتس (1992)، استادینگر (1997) ساخت خرده‌جمله را نوعی گروه-تصریف در نظر می‌گیرند که البته هر کدام دیدگاه‌های متفاوتی را در این زمینه مطرح می‌سازند. هورنشتین و لایت‌فوت (1987) در راستای نقد استوول (1981, 1983) معتقدند که ساخت خرده‌جمله نه تنها صورتی از XP نیست، بلکه جمله‌ای است دارای گرهٔ تصریف صفر[2] که هستهٔ خرده‌جمله است. تحلیل آن‌ها در (۸) نشان داده شده است:

(8) [SC (=S) NP INFL0 XP]
Where X = N, A or P

به‌طورکلی از نظر هورنشتین و لایت‌فوت (1987) دو نوع گرهٔ تصریف وجود دارد: نخست تصریف معیار،[3] زمانی که متمم از نوع گروه فعلی VP باشد و در آن هستهٔ تصریف INFL برای مشخصهٔ زمان نشانه‌گذاری شود (مثال۹). نوع دیگر، تصریف صفر است زمانی که متمم از نوع گروه اسمی، گروه صفتی یا گروه حرف اضافه‌ای باشد مشابه ساخت‌های خرده‌جمله.

(9) John INFL [$_{VP}$ ate the meat].

اما انتقادی که آرتس (1992) به هورنشتین و لایت‌فوت (1987) وارد می‌کند؛ در نظر گرفتن دو هستهٔ تصریف متفاوت برای دو نوع متمم مختلف یا به عبارت دیگر، قائل شدن به نوع جدیدی از تصریف، تحت عنوان تصریف صفر است که سبب مشکل مضاعف در این ساخت‌ها می‌گردد؛ چرا که هسته‌های نقشی تنها برای یک نوع متمم طبقه‌بندی می‌شوند. مشکل دیگری که آرتس به تحلیل آن‌ها وارد می-کند؛ اشاره به این مسئله است که در تحلیل هورنشتین و لایت فوت خرده‌جمله‌ها نه خودایستا هستند و نه ناخودایستا. در حالی که بندها باید دارای یکی از این دو مشخصه باشند. ایراد سومی که وی بیان می‌کند این است که هستهٔ تصریف تهی نمی‌تواند هیچ مطابقه‌ای میان فاعل خرده‌جمله و محمول آن برقرار کند.

از نظر آرتس (1992) خرده‌جمله را باید به‌عنوان جمله در نظر گرفت که با مشخصهٔ [±tense] نشانه‌گذاری می‌شود؛ چرا که بندها یا خودایستا هستند و یا ناخودایستا. وی خرده‌جمله‌ها را IP می‌داند؛ ساخت‌هایی که حتما باید گرهٔ تصریف داشته باشند و دارای be ناملفوظ باشند. آرتس (1992) ساخت خرده‌جمله را به‌صورت نمودار (۲) تحلیل می‌نماید:

[1] N. Zhang
[2] zero INFL
[3] ordinary infelection

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

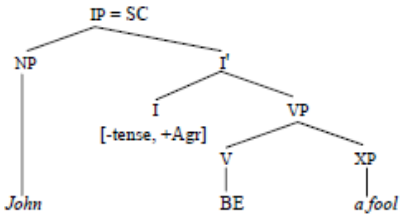

نمودار ۲- نمودار درختی ساخت خرده‌جمله به‌عنوان گروه تصریف

Diagram 2- Tree Diagram of Small clause as an IP

یکی از ایراداتی که مورو[1] (1995) به این دیدگاه وارد می‌نماید عدم امکان جابجایی NP و XP در ساخت خرده‌جمله است (۱۱) در حالی که این امکان در بندهای مصدری وجود دارد (۱۰).

(10) a. I consider the chairman to be John.
b. I consider John to be the chairman.

(11) a. *I consider the chairman John.
b. *I consider John the chairman. (Moro 1995: 112)

استارک (1995:265) این تفاوت را براساس عدم وجود فعل آشکار در ساخت خرده‌جمله توجیه می‌کند؛ اما در هر صورت اگر بند ناخودایستا و ساخت خرده‌جمله هر دو براساس فعل to be ساخت یکسانی داشته باشند این مسئله مطرح می‌گردد که چرا این دو ساخت در جمله از توزیع یکسانی برخوردار نیستند. برای نمونه بند ناخودایستا می‌تواند در جایگاه فاعل بعد از حرف اضافه قرار گیرد (12a)؛ اما این امکان برای ساخت خرده‌جمله وجود ندارد(12b).

(12) a. For John to lose would be a pity.
b. *For John a loser would be a pity.

۲-۲-۳ ساخت خرده‌جمله به‌عنوان گروه مطابقه (AgrP)

زبان‌شناسانی نظیر هگمن (1994)، چامسکی (1995)، گوئرون و هاکسترا (1995) ساختار خرده‌جمله را به‌عنوان گروه مطابقه در نظر می‌گیرند. هگمن (1994) خرده‌جمله‌ها را حاصل فرافکن هستهٔ نقشی می‌داند و با ارائهٔ شواهدی از زبان فرانسه این ساخت‌ها را به‌عنوان AgrP مطرح می‌نماید که فاعل آن‌ها در جایگاه مشخص‌گر گروه مطابقه قرار دارد. اما مهمترین نقطهٔ ضعف تحلیل هگمن این نکته است که وی در تحلیل‌های خود تنها خرده‌جمله‌های صفتی را مورد توجه قرار داده و به خرده‌جمله‌های اسمی و حرف اضافه‌ای اعتنایی نداشته است، در حالی که پیشنهاد وی برای تحلیل تمام خرده‌جمله‌ها بسط داده شده است و این تعمیم صحیحی نیست. از همین رو برخی زبان‌شناسان تحلیل هگمن (1994) را تنها برای خرده‌جمله‌های صفتی مناسب می‌دانند(Tomacsek, 2014: 152). از طرفی تحلیل ساخت خرده‌جمله به‌عنوان گروه مطابقه شاید از برخی جهات در دستور زایشی برتری داشته باشد؛ اما گره مطابقه نمی‌تواند مسئول رابطهٔ گزاره‌ای میان NP2 و XP باشد. مورو (1995:114) نشان می‌دهد در زبان ایتالیایی تعدادی از ساخت‌های خرده‌جمله فاقد مطابقه میان NP و XP است و نتیجه می‌گیرد که اگر رابطهٔ گزاره‌ای شامل صورتی از مطابقه باشد، این امر نمی‌تواند شرط لازم برای رابطهٔ ایجاد شده باشد. در زبان انگلیسی نیز گرچه در بسیاری از جملات مطابقه میان NP و XP وجود دارد؛ اما گاهی با نمونه‌هایی (۱۳) مواجه می‌شویم که نشان می‌دهد این مطابقه صرفاً از نوع معنایی است و میان این دو سازه مطابقهٔ نحوی وجود ندارد (Huddleston and Pullum, 2002: 255).

(13) a. I consider **these people** (pl.) **a nuisance** (sg.).
b. Tolstikov is a wealthy professional athlete, yet he considers **bananas** (pl.) **a luxury** (sg.) (BNC AJR: 538).
c. I consider **John** (sg.) **three sheets to the wind** (pl.).
d. I consider **the distance** (sg.) **at least 200 metres** (pl.).

[1] A. Moro

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

به عقیدهٔ کاردینالتی و گائوستی (1993:56) نیز خرده‌جمله‌ها فاقد گرهٔ مطابقه هستند؛ به این دلیل که مشابه فاعل و محمول بند خودایستا میان XP وNP در ساخت خرده‌جمله، مطابقه در شخص برقرار نمی‌شود. کریر (2019: 231) نشان می‌دهد در زبان آلمانی تنها در خوانش وصفی میان فاعل و محمول در شمار و جنس و حالت تطابق برقرار می‌شود (14b)؛ اما در خوانش گزاره‌ای این مطابقه وجود ندارد (14a).

(14) a. João aβ das Fleisch roh
João ate the$_{[NEU-ACC]}$ meat$_{[NEU]}$ raw$_{[BARE]}$
'The meat was raw when John ate it'
b. João aβ das rohe Fleisch
John ate the$_{[NEU-ACC]}$ raw$_{[NEU-ACC]}$ meat$_{[NEU]}$
'Within the pieces of meat available, John ate the raw one.

از آنجا که ساخت خرده‌جمله دارای خوانش گزاره‌ای است می‌توان استدلال کرد که علی‌رغم وجود تطابق در ساخت متناظر در خوانش وصفی، عدم تطابق در خوانش گزاره‌ای زبان آلمانی خود دلیل دیگری است برای رد ادعایی که براساس آن خرده‌جمله گروه مطابقه فرض می‌شود.

۲-۲-۴ ساخت خرده‌جمله به‌عنوان گروه اسناد

یکی دیگر از دیدگاه‌های مهم پیرامون ساختار خرده‌جمله توسط بوورز (1993) مطرح گردیده که مورد حمایت بسیاری از زبان‌شناسان قرار گرفته است (Bailyn and Rubin 1991 ; Bailyn and Citko 1999). در این رویکرد ساختار خرده‌جمله به‌عنوان فرافکن نقشی (PredP) در نظر گرفته می‌شود و بازنمایی نحوی جملهٔ (15a) به صورت (15b) ترسیم می‌گردد.

(15) a. [$_{TP}$ I [$_{PredP}$ [t$_i$ considerj [$_{VP}$ himk t$_j$ [$_{PredP}$ t$_k$ Pred [$_{NP}$ a fool]]]]]]
b.

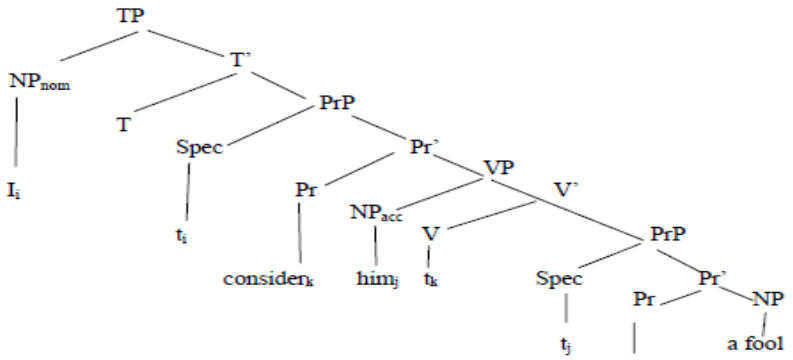

نمودار ۳- ساخت خرده‌جمله به‌عنوان گروه اسناد
Diagram 3- Small clause as a PredP

اما بر پایهٔ برنامهٔ کمینه‌گرا، ساختار (15a) و (15b) اصلاً کمینه نیستند و از اصول همگانی مذکور پیروی نمی‌کنند؛ چرا که آن‌ها حاوی گره‌های تهی (Pr) هستند که امکان اعطای نقش معنایی ندارند و نیز در جایگاه اولیه نمی‌توانند حالت اعطا نمایند. از طرف دیگر، کاربرد مقولات نحوی انتزاعی مانند PrP مبتنی بر شواهد تجربی نیست و با اصول کمینگی در تناقض است.

مهمترین استدلالی که بوورز در حمایت از وجود هستهٔ نقشی در ساخت خرده‌جمله مطرح می‌کند، همپایگی است. بر این اساس اگرچه همپایگی فرافکن‌های بیشینه از هسته‌های واژگانی مختلف غیر ممکن است (محدودیتی که چامسکی (1957) آن را مطرح می‌نماید)؛ اما همپایگی محمول‌های خرده‌جمله‌ها امکان‌پذیر است (۱۶).

(16) a. I consider Fred crazy and a fool.
b. I consider Mary both shrewd and in the know.

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

بوورز پیشنهاد می‌دهد که قانون همپایگی مقولات مشابه، غیرممکن بودن همپایگی دو فرافکن X° و Y° را نشان می‌دهد. این حقیقت که محمول خرده‌جمله‌ها می‌توانند با یکدیگر همپایه شوند، نشان می‌دهد که خرده‌جمله‌ها به مقولهٔ یکسانی تعلق دارند و لزوم وجود هستهٔ نقشی در این ساخت‌ها تنها راه‌حل ممکن می‌باشد. اما براساس نظریهٔ اخیر مسئلهٔ فرافکن[1] از سوی چامسکی (2013, 2015) این مشکل را می‌توان با این فرض حل کرد که برچسب‌نحوی براساس عنصر همپایه‌ساز تعیین می‌شود. ماتوشانسکی (2019) نیز دو ایراد به استدلال بوورز (1993) وارد می‌نماید: نخست آنکه در فرضیات اخیر بحث همپایگی، سازه‌ای که درون آن همپایگی دو مقولهٔ نحوی صورت می‌گیرد به‌عنوان فرافکن گروه‌هم‌پایه (CoordP) مطرح می‌شود که امکان بازبینی حالت را در مقولهٔ همپایهٔ دوم فراهم می‌نماید. ایراد دوم آنکه طبق دیدگاه مالینگ[2] (1983) همپایگی هسته‌های فرافکن‌های واژگانی مختلف در نمونه‌های دارای توصیف‌گر قیدی حاکی از ممنوعیت معنایی است (۱۷). همان طور که ویتمن[3] (2004) به‌درستی نشان می‌دهد، این بعد معنی‌شناسی سازه‌های هم‌پایه است که محدودیت‌های همپایگی را شکل می‌دهد که بر این اساس سازه‌های همپایه باید معنایی مشابه داشته باشند.

(17) The surgeon operated slowly and with great care.

ماتوشانسکی (2019) بسیاری از شواهدی را که بوورز در حمایت از وجود هستهٔ اسناد در ساخت خرده‌جمله مطرح می‌نماید، مورد تردید قرار داده و نشان می‌دهد که شواهد حاکی از آن است که تحلیل خرده‌جمله به‌عنوان گروه اسناد در زبان‌های انگلیسی، روسی، صربی و کرواتی نیز پذیرفتنی نیست . از نظر وی وجود اجباری هستهٔ نقشی اسناد در ساخت خرده‌جمله منسوخ و غیر قابل کاربرد است و می‌توان تحلیل‌های دیگر را جایگزین آن کرد.

۲-۲-۵ ساخت خرده‌جمله به‌عنوان بند کامل (CPs)

زبان‌شناسانی چون کیتاگاوا (1985)، اسپورتیچ[4] (1995) و استارک (1995) ساخت خرده‌جمله را به‌عنوان بند کامل در نظر می‌گیرند. به عقیدهٔ استارک (1995:248) وجود تکواژ as در ساخت خرده‌جمله شاهد مستندی است که باید خرده‌جمله را به‌عنوان گروه متمم‌نما (CP) در نظر گرفت که در آن as مشابه عنصر متمم‌نمای that در بند خودایستا و for در بند ناخودایستا عمل می‌کند. براساس نظر استارک (1995) نه تنها بندهای ناخودایستا و خرده‌جمله، بلکه تمام بندهای خودایستا از ساختار یکسانی در ژرف‌ساخت برخوردارند. در نگاه استارک (1995:238) ساخت خرده‌جمله تمایزی با بند کامل ندارد:

(18) a. John believes **[**$_{CP}$ that [$_{IP}$ Mary [$_{VP}$ is [$_{AP}$ intelligent]]]]**]**.
b. John considers **[**$_{CP}$ [$_{IP}$ Mary [$_{VP}$ [$_{AP}$ intelligent]]]]**]**.

پیشنهاد وی دو پیامد نسبتاً جامع دربرداشت: نخست اینکه تمام موضوعاتی که نقش معنایی گزاره‌ای دریافت می‌کنند به‌طور یکسان می‌توانند به‌عنوان بند کامل (CP) رفتار نمایند. دیگر آنکه اگر فرض شود تمام بندها (صرف نظر از اینکه خودایستا هستند یا ناخودایستا یا خرده‌جمله) دارای ساختار درونی مشابه هستند و به‌عنوان بند کامل (CP) در نظر گرفته می‌شوند در این صورت می‌توان تنوعات ساختاری خاص را کنار گذاشت (Starke, 1995: 265). اما دیدگاه استارک از نظر آزمون و شهود تجربی موفق نبوده است. از جمله مشکلات این دیدگاه آن است که در بندهای ناخودایستا دارای حرف اضافهٔ نقشی for، حرف اضافه می‌تواند به فاعل بند، حالت اعطا کند (۱۹)؛ اما در مورد ساخت خرده‌جمله (۲۰) امکان اعطای حالت به فاعل وجود ندارد.

19. I'm waiting [**for him** to arrive].
20.*He took [**for him** a fool].

کیتاگاوا (1985) نیز ساختار درونی خرده‌جملهٔ متممی طبقهٔ گروه افعالی مانند consider را به‌عنوان گروه متمم‌نما تحلیل می‌نماید که دربردارندهٔ گرهٔ تصریف است و این گره، حاوی فعل ربطی تهی Be است. تحلیل وی از ساخت خرده‌جمله در نمودار زیر نشان داده شده است:

[1] Projection problem
[2] J. Maling
[3] J. Whitman
[4] D. Sportiche

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

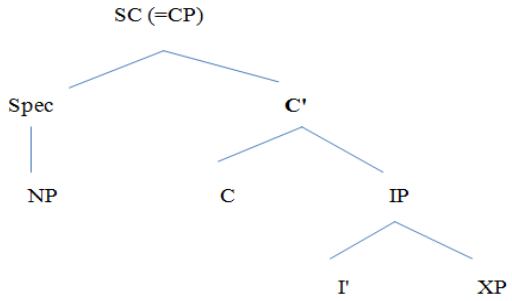

نمودار۴- تحلیل ساخت خرده‌جمله به‌عنوان گروه متمم‌نما
Diagram 4- Small clause as a CP

اما کیتاگاوا در تحلیل خود به این سؤال که فاعل خرده‌جمله چگونه حالت مفعولی دریافت می‌کند، پاسخی نمی‌دهد. اگر پاسخ فعل بند قبلی باشد این خود مشکل‌ساز است چرا که در مدل کیتاگاوا، CP خود به عنوان مانع عمل می‌کند و مقولهٔ مانع سبب عدم اعطای حالت مفعولی می‌شود و از سوی دیگر فاعل نیز نمی‌تواند حالت خود را از هستهٔ زمان دریافت کند، چرا که هستهٔ زمان T در ساخت خرده‌جمله فاقد ارزش زمان است. نقد دیگری که بر تحلیل کیتاگاوا وارد است، تحلیل پیچیدهٔ وی از ساخت خرده‌جمله است که با اصل سادگی[1] مغایرت دارد.

۲-۲-۶ ساخت خرده‌جمله به‌عنوان بند مرکب

رافل (2001:481) به پیروی از تحلیل استارک (1995) که ساخت خرده‌جمله را به‌عنوان گروه متمم‌نما در نظر می‌گرفت، نظریه‌ای نوین مطرح می‌کند که براساس آن ساخت خرده‌جمله را به دلیل داشتن متمم‌نمای آشکار دارای ساختی پیچیده‌تر از بندهای بنیادی در نظر می‌گیرد. در نمودار (۵) تحلیل ساخت خرده‌جمله براساس دیدگاه وی نشان داده شده است:

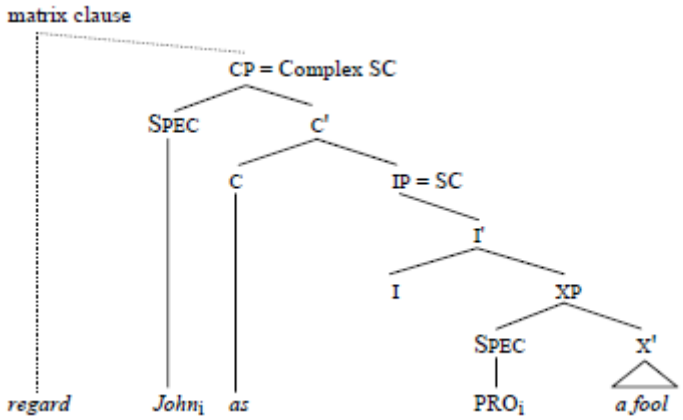

نمودار ۵- تحلیل ساخت خرده‌جمله به‌عنوان محمول مرکب
Diagram 5- Small clause as a complex predicate

رافل از طرفداران فرضیهٔ فاعل درون گروه XP است و معتقد است که جایگاه اولیهٔ فاعل ساخت خرده‌جمله در جایگاه [SPEC,XP] قرار دارد. ایدهٔ اصلی دیدگاه رافل، در نظر گرفتن دو خرده‌جمله برای زنجیرهٔ [NP2 *as* XP] است که در هریک از آن‌ها رابطهٔ گزاره‌ای میان فاعل و محمول برقرار می‌شود. فاعل ساخت خرده‌جملهٔ بالاتر یا همان خرده‌جملهٔ مرکب گروه اسمی نظیر John است که در اشتقاق پایه در شاخص متمم‌نما [SPEC,CP] قرار دارد و محمول این گروه اسمی خرده‌جملهٔ بند پایین‌تر یعنی [PRO a fool] است. بنابراین،

[1] simplicity principal

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

ساخت خرده‌جملهٔ مرکب از دو محمول تشکیل شده است که بایکدیگر هم‌نمایه می‌شوند و فاعل خرده‌جمله در بند پایین‌تر نیز ضمیر مستتر است که باید با فاعل گروه اسمی خرده‌جملهٔ بند بالاتر هم‌مرجع باشد.

دیدگاه رافل به‌طور کلی از اصول تجربی و معنایی صحیح فاصله گرفته و با شهود زبانی همخوانی ندارد. ایراد نخست اینکه هیچ دلیل معنایی برای این فرض که زنجیرهٔ [NP2 as XP] دارای دو محمول است وجود ندارد. در حقیقت محمول جملهٔ (۲۱) در مقایسه با جملهٔ (۲۲) هیچ ویژگی یا نقشی را به جمله اضافه نمی‌کند و اگر تفاوت معنایی بین خرده‌جمله‌هایی با عنصر متمم‌نمای آشکار (۲۱) و خرده‌جمله‌هایی با عنصر متمم‌نمای غیرآشکار (۲۲) وجود نداشته باشد در این صورت دو بازنمایی متفاوت از ساخت خرده‌جمله موجه نیست.

(21) I regard you as a fool.
(22) I consider you a fool.

ایراد دیگر اینکه رابطهٔ کنترلی که به موجب آن هم‌نمایگی بین فاعل گروه اسمی بند بالاتر و فاعل PRO وجود دارد به‌لحاظ تجربی غیر قابل آزمون و از نظر نحوی نادرست است. رابطهٔ کنترلی معمولاً زمانی برقرار می‌شود که فاعل دو خرده‌جمله درون بند مرکب مرجع یکسانی داشته باشند و عبارت فاعل به‌لحاظ نحوی در یکی از بندها قابل پیش‌بینی نباشد مشابه نمونهٔ (۲۳). شاهد تجربی نشان می‌دهد که فاعل دوم در ساخت کنترلی زمانی به‌صورت آشکارا درک می‌شود که فاعل دوم با فاعل نخست هم‌مرجع نباشد (۲۴).

(23) I want PRO_i to come
(24) I want John to come.

بدیهی است که درون بند خرده‌جملهٔ مورد بحث رافل نیز به‌لحاظ نحوی رابطهٔ کنترلی برقرار نمی‌شود؛ چرا که حالتی وجود ندارد که فاعل مفروض دوم بتواند از فاعل نخست متفاوت باشد (۲۵). بنابراین، در خرده‌جمله، رابطهٔ گزاره‌ای بین NP2 و XP به‌صورت مستقیم برقرار می‌شود و نیازی نیست که به فاعل PRO قائل شویم.

(25)*I regard $John_i$ as **Mary**$_j$ a fool.

۳. مبانی نظری

برنامهٔ کمینه‌گرا به‌طور جدی در راستای کاهش پیچیدگی‌ها و اقتصادی کردن مفاهیم دستور همگانی تلاش نموده است. یکی از عملگرهای مهم در این برنامه عملیات ادغام است. چامسکی (2015: 1, 3) با بررسی مسئلهٔ فرافکن درساختارهای نحوی بر اهمیت دو مفهوم اساسی اهتمام می‌ورزد: مسئلهٔ نخست کنار گذاشتن شرط درون مرکزی در نظریهٔ ایکس تیره است که به موجب آن هر سازه‌ای باید دارای هسته باشد. چامسکی با بررسی مسئلهٔ فرافکن در مقالهٔ خود نشان می‌دهد آنچه پیشتر به‌عنوان شرط درون مرکزی برای ساختارهای زبانی مطرح می‌گشت به دلیل پیچیدگی‌های قابل ملاحظه و مسئله فرافکن تنها یک خطا بوده است؛ چرا که ادغام درونی و شواهد مختلف نشان می‌دهد که زبان‌ها از اصل برون مرکزیت پیروی می‌نمایند. به عقیدهٔ چامسکی (2013:43) ادغام در ساده‌ترین صورت به کار می‌رود و بنابراین، مفهوم شاخص وجود ندارد و هیچ الزامی وجود ندارد که ساختارهای زبانی درون‌مرکز باشند. مفهوم اساسی دیگر که چامسکی بر اهمیت آن اهتمام می‌ورزد مجزا نمودن برچسب‌دهی نحوی (فرافکن) از ادغام (اصول تشکیل ساخت نحوی) است. چامسکی (1995) پیشتر برچسب‌گذاری عناصر نحوی را بخشی از عملگر ادغام می‌دانست؛ اما وی (2013, 2015) با بازنگری دیدگاه خود عنوان کرد که عناصر نحوی که از طریق عملیات ادغام حاصل می‌شوند فاقد برچسب نحوی هستند و لازم است در سطح نظام مفهومی-نیتی[1] دارای برچسب باشند. بدیهی است که هر عبارتی تنها یک برچسب نحوی باید داشته باشد که براساس آن در سطح رابط تفسیر شود. شیم[2] (2014:463) از این اصل به‌عنوان شرط برچسب منفرد در تفسیر[3] یاد کرده است. چامسکی و همکاران (2019) و ناریتا[4] و فوکو[5] (2020) نیز بر اهمیت این اصل تأکید می‌ورزند. براساس این اصل پس از حاصل شدن عنصر نحوی از رهگذر عملیات ادغام، طی عمل برچسب‌گذاری هر

[1] Conceptual-Intentional (C-I)
[2] J. Y. Shim
[3] Single Label Condition on Interpretation
[4] H. Narita
[5] N. Fukui

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

عنصرنحوی دارای برچسب نحوی مجزایی می‌گردد. چامسکی (2013, 2015) نشان داده است که برچسب‌های نحوی براساس جستجوی کمینه‌ای که الگوریتم برچسب‌دهی بر عناصر نحوی اعمال می‌کنند تعیین می‌گردند. برچسب‌گذاری برای خوانش کامل در سطح رابط لازم است. سازوکارهای اساسی الگوریتم برچسب‌دهی چامسکی (2013, 2015) به‌طور خلاصه در قسمت زیر ارائه شده است.

(26) a. {H, βP}
b. {αP, βP}
c. {α, β}

در بافت (26a) یک هستهٔ واژگانی با فرافکن بیشینه ادغام می‌گردد. در بافت (26b) ادغام میان دو گروه فرافکن بیشینه و در نهایت در (26c) ادغام میان دو هستهٔ واژگانی صورت می‌گیرد. در مقالهٔ حاضر دو بافت نخست مورد توجه و بررسی قرار می‌گیرد. در بافت نخست همان طور که در نمودار (۲۷) نمایان است، هستهٔ واژگانی «a» به‌عنوان فرافکن بیشنهٔ حاصل از ادغام هسته– گروه برچسب‌دهی می‌شود.

27.

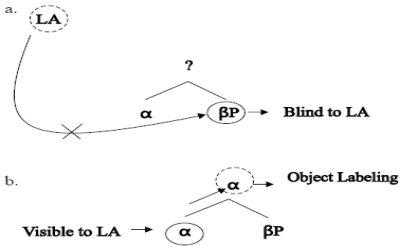

در بافت (b) زمانی که عنصر نحوی مجموعه‌ای از ادغام دو فرافکن بیشینه {αP, βP} است که هیچ‌کدام هسته نیستند، جستجوی کمینه مبهم است، در این صورت تعیین برچسب نحوی براساس یکی از دو مورد زیرخواهد بود (Chomsky, 2013: 42):

نخست زمانی که توصیف عناصر نحوی از طریق ادغام درونی امکان‌پذیر می‌گردد. در این مورد یکی از دو فرافکن بیشینه در فرایند ادغام به جایگاه بالاتر حرکت می‌نماید و رونوشت[1] برجامانده از آن برای الگوریتم برچسب‌دهی (LA) غیرقابل رؤیت می‌گردد، در نتیجه - مشخصه‌های فرافکنی که در جای خود باقی مانده است، برای الگوریتم برچسب‌دهی (LA) قابل رؤیت می‌گردد و به‌عنوان برچسب نحوی انتخاب می‌شود. در نمودار زیر در نتیجهٔ ادغام دو فرافکن αP و βP ، فرافکن αP دستخوش فرایند حرکت گردیده و لذا مشخصه‌های کپی آن برای LA غیرقابل رؤیت می‌شود و فرافکنی که در جای خود باقی مانده است (βP) به‌عنوان برچسب نحوی حاصل از ادغام این دو فرافکن بیشینه انتخاب می‌گردد.

28.

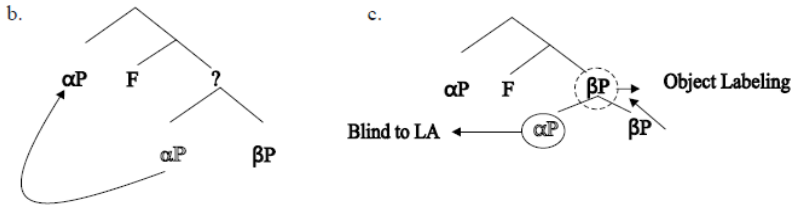

پیشنهاد دیگری که چامسکی برای تعیین برچسب‌دهی گرهٔ حاصل از ادغام دو فرافکن بیشینه مطرح می‌نماید، مواردی است که در آن هیچ‌یک از دو گروه نحوی نیازی به حرکت نداشته باشند. در این صورت دو فرافکن بیشینه مشخصه‌های یکسانی را با یکدیگر به اشتراک می‌گذارند که این اشتراک مشخصه‌ها[2] از طریق رابطهٔ مطابقه برقرار می‌گردد. در این صورت برچسب نحوی حاصل از ادغام دو فرافکن بیشینه باید با گرهٔ فای φ برچسب‌گذاری شود که مطابقه را نشان دهد (Sibaldo, 2022: 190).

29.

[1] copy
[2] feature sharing (FS)

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

برای مثال، در زبان پرتغالی فاعل و محمول خرده‌جمله در مشخصه‌های فای و جنسیت رابطهٔ تطابق دارند (۳۰). در زبان روسی نیز تطابق مشخصه‌های فای و حالت میان فاعل و محمول ساخت خرده‌جمله برقرار می‌شود (۳۱). لذا در این زبان‌ها مشخصهٔ فای (φ) به‌عنوان برچسب نحوی خرده‌جمله فرافکن می‌شود (Sibaldo, 2022).

(30) a. As meninas estão bonitas.
$\text{the}_{\text{pl/fem}}$ girls $\text{are}_{\text{pl/fem}}$ $\text{pretty}_{\text{pl/fem}}$
(31) Ivan byl xrabrym soldatom.
Ivan was $\text{brave.}_{\text{INSTR}}$ $\text{soldier.}_{\text{INSTR}}$
"Ivan was a brave soldier."

در مقابل، در زبان انگلیسی حرکت فاعل خرده‌جمله از درون سازه اتفاق می‌افتد، در نتیجه مشخصه‌های نحوی محمول به‌عنوان عنصر نحوی درجا مانده برای الگوریتم برچسب‌دهی قابل رؤیت می‌گردد و به‌عنوان برچسب نحوی خرده‌جمله فرافکن می‌شود (Lee, 2014:28). در اشتقاق نحوی جملهٔ (۳۲) از زبان انگلیسی با خروج گروه اسمی فاعل از درون سازهٔ خرده‌جمله، گروه صفتی که در جای خود باقی مانده است به‌عنوان برچسب نحوی خرده‌جمله انتخاب می‌شود.

(32). I consider [β John happy]. (β =SC)

۴. بررسی برچسب نحوی ساخت خرده‌جمله در زبان فارسی

همان طور که ملاحظه شد دیدگاه‌های زبان‌شناسان دربارهٔ ساختار درونی و مقولهٔ نحوی ساخت خرده‌جمله بسیار متنوع و پیچیده است و هریک از دیدگاه‌های زبان‌شناسان توسط برخی دیگر مورد نقد و بررسی واقع شده است. لذا تاکنون هیچ دیدگاه واحدی که دربارهٔ مقولهٔ نحوی ساخت خرده‌جمله مورد توافق زبان‌شناسان باشد، ارائه نشده است. حتی در میان پژوهش‌هایی که در چارچوب تئوری مشابه برای ساخت خرده‌جمله صورت گرفته است، اتفاق نظر وجود ندارد. در میان زبان‌شناسان ایرانی که در زبان فارسی به ساخت خرده‌جمله قائل می‌شوند (شاهسواری و دبیرمقدم، ۱۳۹۷؛ انوشه، ۱۴۰۰؛ Darzi, 1996, 2006) نیز اختلاف نظرات چشمگیری دربارهٔ مقولهٔ ساخت خرده‌جمله به چشم می‌خورد.

شاهسواری و دبیر مقدم (۱۳۹۷) به پیروی از بوورز (1993, 2001) ساخت خرده جمله را در زبان فارسی به منزلهٔ فرافکن نقشی اسناد (PrP) در نظر می‌گیرند و معتقدند که ساخت مذکور را در زبان فارسی باید به‌عنوان گروه اسناد در نظر گرفت که ممکن است مشابه زبان انگلیسی دارای هستهٔ نقشی آشکار as باشد یا تهی باشد. در زبان فارسی در صورت قائل شدن به هستهٔ نقشی آشکار (به‌عنوان) بسیاری از جملات دارای ساخت خرده جمله بدساخت می‌گردد.

۳۳. این‌گونه افراد انسان‌دوست را *(به‌عنوان) مرد باید نامید.

۳۴. ما آن‌ها را *(به‌عنوان) عاقل پنداشتیم.

۳۵. همدان را در قدیم *(به‌عنوان) اکباتان می‌گفتند.

از طرف دیگر، اگر مشابه نظر دبیرمقدم و شاهسواری و به پیروی از نظر بوورز (1993, 2001) به هستهٔ اسناد تهی قائل شویم در این صورت لایهٔ نقشی دیگری (PredP) را به لیست مقولات نقشی اضافه کردیم که این اصل کمینگی اقتصاد را نادیده می‌گیرد. براساس شرط اقتصاد که روح حاکم بر رویکردهای زایشی و به‌ویژه برنامهٔ کمینه‌گرا است، ساخت نحوی باید کمترین گره‌های ممکن را دربرگیرد و فرایندهای نحوی نیز تا حد امکان بر کمترین گره‌های موجود اثر بگذارند. به بیانی دیگر، قائل گردیدن به هستهٔ نقشی که در اغلب موارد تهی و فاقد مشخصه‌های نحوی است و امکان اعطای نقش معنایی و حالت دهی ندارد، رویکرد کمینگی و اصل اقتصاد زبانی را زیر سؤال می‌برد. بنابراین، لزوم وجود هستهٔ نقشی بی‌آوا در ساخت خرده‌بند در نحو کمینه‌گرا به‌لحاظ نظری فاقد ضرورت، به‌لحاظ معنی‌شناختی فاقد انگیزه و به‌لحاظ تجربی نیز هستهٔ اسناد معادل با هیچ عنصر آشکاری نیست که منجر به تحلیل‌های قابل قبول گردد.[۱]

درزی (2006) و انوشه (۱۴۰۰) به پیروی از هگمن (1994) سازهٔ خرده‌جمله را در زبان فارسی به‌عنوان گروه مطابقه در نظر می‌گیرند.

---

۱. تابعی و تفکری رضایی (۱۳۹۹) به پیروی از الهرایس (2013) و با استناد به نظر مطابقه چندگانهٔ هیرایوا (2001) ساخت خرده‌جمله را در زبان کردی (گونهٔ موکریانی) به‌عنوان گروه زمان (TP) در نظر گرفته‌اند. در بخش پیشینه به ایراداتی که براین نظر وارد است، اشاره شد.

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

علاوه‌بر مشکلاتی که پیش‌تر مطرح گردید، در بسیاری از خرده‌جمله‌های زبان فارسی بین فاعل و محمول رابطهٔ تطابق برقرار نمی‌شود. در نمونهٔ (۳۶) هیچ‌گونه رابطهٔ تطابقی میان شخص و شمار فاعل و محمول سازهٔ خرده‌جمله صورت نگرفته است. در نمونهٔ (۳۷) نیز فاعل جمع با محمول مفرد به کار رفته است و به محض برقراری رابطهٔ تطابق میان فاعل و محمول خرده‌جمله، جملهٔ بدساخت (۳۷ب) حاصل شده است. اگرچه در موارد معدودی رابطهٔ مطابقه میان فاعل و محمول ساخت خرده‌جمله در زبان فارسی برقرار می‌شود و آن زمانی است که مشابه نمونهٔ (۳۸) محمول خرده‌جمله از نوع گروه اسمی ارجاعی باشد؛ در بسیاری از موارد تطابق میان فاعل و محمول برقرار نمی‌شود. هر چند نبود بازنمود آوایی رابطه تطابق بین فاعل و محمول در خرده‌جمله را نمی‌توان شاهدی مبنی بر عدم وجود هسته مطابقه در ساخت خرده جمله دانست، همان طور که قبلاً اشاره شده قائل شدن به هسته نقشی که امکان اعطای نقش معنایی و حالت ندارد، هیچ کفایت تبیینی ندارد.

۳۶. ما [تو را از خودمان] می‌دانیم.

۳۷. الف. ما [آن‌ها را دشمن] پنداشتیم.

ب. * ما [آن‌ها را دشمنان] پنداشتیم.

۳۸. ما [آن‌ها را دشمنان اسلام] تلقی کردیم.

از سوی دیگر، شواهد مختلف حاکی از آن است فعل بند پایه بر روی محمول خرده‌جمله‌های متممی محدودیت گزینش مقوله‌ای اعمال می کند؛ به این معنا که افعال مختلف انواع متفاوتی از خرده‌جمله‌ها را به‌عنوان متمم انتخاب می‌کنند. برای نمونه، افعالی مانند «ارزیابی کردن » تنها با متمم صفتی به کار می‌روند. از این رو، واضح است که فعل اصلی به سازهٔ درون خرده‌جمله حساس است . حال آنکه اگر برچسب نحوی خرده‌جمله فرافکن نقشی تلقی گردد، انتظار می‌رود فعل بند اصلی تأثیری بر مقولهٔ محمول خرده‌جمله نداشته باشد.

در این مقاله تلاش می‌کنیم براساس الگوریتم برچسب‌دهی چامسکی (2013, 2015) تحلیلی کمینه از ساخت خرده‌جمله در زبان فارسی ارائه کنیم.

شواهد مختلف حاکی از آن است که برخلاف نظر استوول (1981, 1983) که محمول خرده‌جمله را به‌عنوان هستهٔ یک فرافکن بیشینه و فاعل را شاخص این فرافکن می‌داند، بر مبنای الگوریتم برچسب‌دهی چامسکی محمول خرده‌جمله را باید نوعی فرافکن بیشینه در نظر گرفت. با توجه به اینکه حرکت تنها برای فرافکن‌های بیشینه امکان‌پذیر است، امکان پیشایند سازی محمول در مثال‌های (۳۹-۴۰) خود دلیلی بر این امر فراهم می کند.

۳۹. پهلوانی با شکوه، ایرانیان رستم را می‌خوانند.

۴۰. به عنوان مدیر ساختمان، او را انتخاب کردند.

از سوی دیگر، همراهی محمول با شاخص در مثال‌های (۴۱-۴۳) نشان می‌دهد که برخلاف نظریهٔ درون مرکزی استوول، ساخت خرده‌جمله حاصل ادغام دو فرافکن بیشینه است، چرا که در غیر این صورت باید خلاف واقع قائل به دو جایگاه شاخص و در نتیجه، دو جایگاه فاعل برای خرده‌جمله شویم.

۴۱. پایتخت کشور ایران را این شهر می‌دانند.

۴۲. آن‌ها حسن را برادر مینا می‌پندارند.

۴۳. رودکی را نخستین شاعر مشهور پارسی‌سرای ایرانی می‌نامند.

بنابراین، براساس الگوریتم برچسب‌دهی چامسکی ساخت خرده‌جمله همان طور که در نمودار (۶) نشان داده شده است حاصل ادغام دو فرافکن بیشینه است که برچسب نحوی آن مبهم است.

۴۴. ما [شایان را بی‌گناه] پنداشتیم.

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

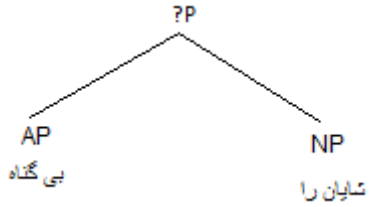

نمودار۶- برچسب نحوی مبهم در سازۀ خرده‌جمله
Diagram 6- Ambiguous syntactic label in small clause

برای تعیین برچسب نحوی سازۀ مذکور طبق الگوریتم چامسکی دو راه حل مطرح گردید: نخست آنکه یکی از دو عنصر نحوی از درون سازه به جایگاه بالاتر حرکت می‌نماید و لذا عنصری که درجا می‌ماند به‌عنوان برچسب نحوی برگزیده می‌شود. مورد دیگر آنکه دو فرافکن بیشینه دارای مشخصه‌های یکسانی باشند و میان آن‌ها رابطۀ تطابق برقرار گردد و اشتراک مشخصه‌ها به‌عنوان برچسب نحوی برگزیده شود. براساس آنچه پیش‌تر اشاره گردید حتی در زبان‌هایی که نظام مطابقه قوی دارند در ساخت‌های مورد بررسی مطابقه ضعیف است. در ادامه با استناد به شواهد مختلف نشان می‌دهیم که در زبان فارسی فاعل خرده‌جمله الزاماً به جایگاه بالاتر حرکت می‌نماید. به این ترتیب، تنها مشخصه‌های عنصر به‌جامانده در جایگاه خود، یعنی محمول ساخت خرده‌جمله، قابل رؤیت است و در نتیجه به‌عنوان برچسب نحوی سازۀ خرده‌جمله در نظر گرفته می‌شود.

یکی از شواهدی که از حرکت فاعل خرده‌جمله در زبان فارسی حمایت می‌نماید کاربرد همیشگی نشانۀ «را» با فاعل خرده‌جمله در زبان فارسی است. داده‌های زبان فارسی(۴۷-۴۵) نشان می‌دهد در صورتی که فاعل ساخت خرده‌جمله بدون نشانۀ «را» به کار رود، با جمله‌ای بدساخت مواجه خواهیم گردید.

۴۵. *دادگاه [سامان بی‌گناه] تشخیص داد.

۴۶. * زیبا [خواهرش خودخواه] دانست.

۴۷. * من [او شایستۀ این کار] می‌دانم.

در نمونه‌های فوق حذف نشانۀ «را» از درون سازۀ خرده‌جمله منجر به بدساختی جملات فوق گردیده است. طبق نظر کریمی (2005:108) و (انوشه۱۴۰۰: ۱۶۰) تنها برای مفعول صریح دارای نشانۀ «را»، حرکت مفعول به جایگاه شاخص گروه فعلی کوچک امکان‌پذیر است، در حالی که مفعول فاقد نشانۀ «را» حرکت نمی‌کند و در جای خود حالت دریافت می‌نماید. بنابراین، همراهی اجباری نشانۀ «را» با فاعل خرده‌جمله دلیلی در تأیید حرکت فاعل این بند به جایگاه بالاتر است..

شاهد دیگری که می‌توان در بحث حمایت از حرکت فاعل خرده‌جمله به جایگاه بالاتر مطرح نمود، امکان دوگان‌سازی مضاعف[1] در چنین ساخت‌هایی است. پیش‌تر انوشه (۱۴۰۰) این استدلال را در تأیید حرکت مفعول در زبان فارسی مطرح کرده است. انوشه (۱۴۰۰: ۱۵۸) نشان می‌دهد که حضور واژه‌بست مضاعف در مفعول‌های مستقیم فارسی مانند زبان اسپانیایی تنها محدود به گروه‌های اسمی مشخص است و این عنصر نمی‌تواند به مفعول مستقیم نامشخص ارجاع یابد. در نمونه‌های زیر فاعل ساخت خرده‌جمله به‌صورت واژه‌بست مضاعف بر روی فعل مشاهده می‌شود و جمله کاملاً خوش‌ساخت است. از آنجا که واژه‌بست مضاعف محصول حرکت یک سازه است؛ بنابراین، می‌توان ادعا کرد که فاعل خرده‌جمله در جملات زیر در جایگاه تولید خود قرار ندارند و در اشتقاق دستخوش جابجایی شده‌اند.

۴۸. من او را بی‌ادب شناختمش.

۴۹. تو را عاقل شناختمت.

از طرفی، حذف مفعول و کاربرد آن به‌صورت واژه‌بست بر روی محمول ساخت خرده‌جمله خود دلیل دیگری در حمایت از فراگشت مفعول در ساخت خرده‌جمله فراهم می‌کند. در نمونه‌های (ب) از موارد زیر فاعل خرده‌جمله به‌صورت واژه‌بست بر روی محمول به کار

[1] Doubled clitic

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

رفته است که می‌تواند خروج فاعل خرده‌جمله از درون سازه را تأیید کند.

۵۰. الف. من تو را آدم فرض کردم.

ب. آدمت فرض کردم.

۵۱.الف. من او را بی‌ادب شناختم.

ب. بی‌ادبش شناختم.

۵۲. الف. ما او را بی‌مرام خواندیم.

ب. بی مرامش خواندیم.

از شاهد فرایند پیشایندسازی و مجهول‌سازی نیز می‌توان در حمایت از حرکت فاعل خرده‌جمله به جایگاه شاخص گروه فعلی بهره گرفت. کالینز[1] و ترانسون[2] (1996:413) معتقدند که در زبان ایسلندی حرکت مفعول از درون سازهٔ خرده‌جمله امکان پذیر نیست. مهمترین استدلالی که آن‌ها در حمایت از دیدگاه خود مطرح می‌کنند براساس فرایند پیشایندسازی است. آن‌ها معتقدند که سازهٔ خرده‌جمله در زبان ایسلندی هرگز نمی‌تواند در فرایند پیشایندسازی شرکت کند (۵۳) و این را دلیلی در تأیید عدم حرکت مفعول از درون سازهٔ خرده‌جمله می‌دانند.

(53) a. Ég tel [Jón fífl].
I believe John(ACC) fool(ACC)
'I believe John to be a fool'.
b. *[Jón fífl] tel ég.
John fool believe I.

برخلاف زبان ایسلندی در زبان فارسی امکان پیشایندسازی سازهٔ خرده‌جمله و حرکت آن به جایگاه غیر موضوع امکان‌پذیر است. در نمونهٔ (۵۴) سازهٔ خرده‌جمله «امتحان را دشوار» به جایگاه شاخص گروه مبتدا حرکت کرده و جمله کاملاً خوش‌ساخت است.

۵۴. الف. دانشجویان، امتحان را دشوار ارزیابی کردند.

ب. امتحان را دشوار، دانشجویان ارزیابی کردند.

امکان خروج فاعل خرده‌جمله و مبتداسازی آن نیز خود دلیل دیگری مبنی بر حرکت این عنصر نحوی است که در زبان فارسی کاملاً خوش‌ساخت است (۵۵).

۵۵. امتحان را دانشجویان دشوار ارزیابی کردند.

به عقیدهٔ کالینز و ترانسون (1996:413) اگر حرکت مفعول از درون سازهٔ خرده‌جمله میسر باشد در این صورت خرده‌جمله‌ها قادر هستند در ساخت مجهول شرکت کنند، چرا که در این صورت در هر دو حرکت به جایگاه موضوع صورت می‌گیرد.[3] در زبان فارسی نیز مجهول‌سازی ساخت خرده‌جمله امکان پذیر است (۵۶ب، ۵۷ب، ۵۸ب). بنابراین، حرکت فاعل خرده‌جمله به جایگاه فاعل بند اصلی در ساخت مجهول خود شاهدی مستدل در حمایت از حرکت فاعل خرده‌جمله است.

۵۶) الف. زبان‌شناسان [چامسکی را پدر زبان‌شناسی مدرن] نامیدند.

ب. چامسکی پدر زبان‌شناسی مدرن نامیده می‌شود.

۵۷) الف. ایرانیان [دکتر محمود حسابی را پدر علم فیزیک] می‌خوانند.

ب. دکتر محمود حسابی پدر علم فیزیک در ایران خوانده می‌شود.

۵۸) الف. دادگاه [امیر را مقصر] شناخت.

ب. امیر مقصر شناخته شد.

[1] C. Collins
[2] H. Thráinsson
[3] انوشه (۱۴۰۰: ۲۲۹) چنین ساخت‌هایی را مجهول نمی‌داند، بلکه آن‌ها را نوعی محمول مرکب نامفعولی در نظر می‌گیرد؛ ولی به هرحال امکان ارتقای فاعل خرده‌جمله به جایگاه فاعل بند اصلی در مثال‌های مورد بررسی مشهود است.

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

شاهد دیگری که می‌توان برمبنای آن حرکت فاعل خرده‌جمله به جایگاه شاخص بیرونی گروه فعلی کوچک را توجیه کرد، امکان کاربرد عناصر قیدی در میان فاعل و محمول ساخت خرده‌جمله است.[۱] در نمونهٔ (۵۹) از زبان فارسی قید جمله دارای خوانشی مبهم است و می‌تواند در دو خوانش «الف» و «ب» به کار رود. در خوانش (۵۹ الف) «فعلاً» به‌عنوان توصیف‌گر بند پایه و در خوانش (۵۹ب) به‌عنوان توصیف‌گر خرده‌جمله به کار رفته است. در خوانش (ب) که قید توصیف‌گر خرده‌جمله (فعلاً) بین فاعل و محمول خرده‌جمله کار رفته است، باید به حرکت فاعل به جایگاه شاخص بیرونی گروه فعلی کوچک قائل گردیم تا بتوانیم وجود قید خرده‌جمله را (که در جایگاه شاخص بیرونی گروه فعلی کوچک قرار گرفته است) در این ساخت توجیه کنیم. لذا «امیر را» به جایگاه شاخص بیرونی گروه فعلی کوچک حرکت کرده است تا مشخصهٔ قوی حالت آن در رابطهٔ موضعی با هستهٔ v بازبینی شود.

۵۹. دادگاه فعلاً امیر را متهم اصلی پرونده تشخیص داد.

الف. فعلاً دادگاه امیر را متهم اصلی پرونده تشخیص داد.

ب. دادگاه امیر را فعلاً متهم اصلی پرونده تشخیص داد.

[vp امیر را [vp فعلا [vp (دادگاه) [vp [AP (امیر را) متهم اصلی پرونده]

براساس استدلال‌هایی که ذکر شد در ساخت خرده‌جمله زبان فارسی فاعل خرده‌جمله به جایگاه شاخص بیرونی گروه فعلی کوچک حرکت می‌کند. بنابراین، براساس الگوریتم برچسب‌دهی چامسکی بازنمایی درختی جملهٔ (۶۰) به‌صورت زیر خواهد بود:

۶۰. دادگاه [B شایان را بی‌گناه] دانست. SC=β

[[شایان را بی‌گناه] دانست]] Merge V, Merge β

[دادگاه [v] VP [شایان را بی‌گناه] دانست]]] Merge v, Merge subj

[شایان را [دادگاه [v] VP [~~شایان را~~ بی‌گناه] AP دانست]]]] Move <Shayan ra>, Label SC as AP

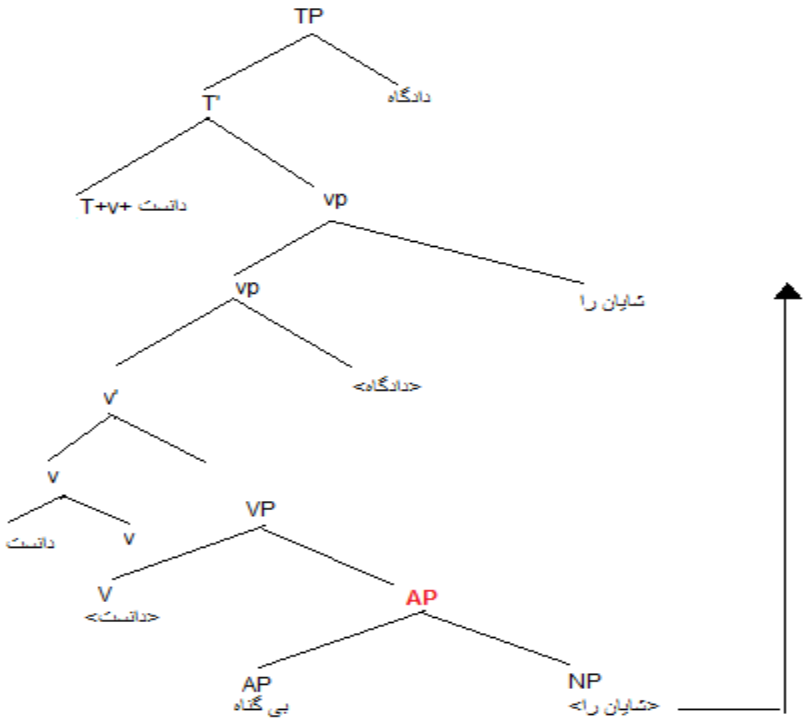

نمودار ۷- برچسب‌دهی ساخت خرده‌جمله متممی در زبان فارسی براساس الگوریتم چامسکی (2013, 2015)

Diagram 7- Labeling complement small clause based on Chomsky's algorithm (2013, 2015) in Persian

[۱] انوشه (۱۴۰۰: ۱۶۵–۱۶۸) از این شاهد برای فراگشت مفعول استفاده کرده است.

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

در نمودار فوق ابتدا سازهٔ خرده‌جمله با فعل «دانست» ادغام می‌شود و گروه فعلی بزرگ برچسب‌گذاری می‌شود. فاعل خرده‌جمله براساس ادغام درونی به جایگاه شاخص بیرونی گروه فعلی کوچک حرکت نموده و براساس ایدهٔ ذاتی رونوشت که توسط چامسکی (2013:44) مطرح شد از خود رونوشتی برجای می‌گذارد که مشخصه‌های نحوی آن دیگر قابل رؤیت نیست و لذا تنها فرافکن بیشینه‌ای که در جای خود باقی مانده است، مشخصه‌های آن قابل رؤیت است و باید به‌عنوان برچسب نحوی سازهٔ بحث‌برانگیز خرده‌جمله انتخاب شود. با توجه به حرکت گروه اسمی «شایان را» به جایگاه شاخص بیرونی فعل کوچک‌تر، و عدم حرکت فرافکن بیشینهٔ گروه صفتی «بی‌گناه»، در نتیجه برچسب نحوی AP به‌عنوان مقولهٔ ساخت خرده‌جمله «شایان را بی‌گناه» انتخاب می‌شود. براساس الگوریتم مربوط محمول خرده-جمله به فاعل خود نقش معنایی اعطا می‌کند. فاعل بند اصلی نیز همسو با نظر انوشه (۱۴۰۰) از جایگاه اولیهٔ شاخص گروه فعلی کوچک به جایگاه شاخص گروه زمان ارتقا می‌یابد تا مشخصهٔ فرافکن گسترده را بازبینی نماید.

طبق الگوریتم چامسکی (2013:45) تنها در صورتی مشخصه‌های فای به‌عنوان برچسب نحوی برگزیده می‌شود که رابطهٔ قوی مانند مطابقهٔ شاخص-هسته میان فاعل و محمول وجود داشته باشد. در حالی که مشخصه‌های فای در میان فاعل و محمول ساخت خرده‌جمله از نوع قوی نیست پس نمی‌توان برچسب نحوی سازهٔ خرده‌جمله را در زبان فارسی ϕ در نظر گرفت. چامسکی (Chomsky, 2013, Cited in Lee, 2014:26) نیز معتقد است که دو عنصر نحوی a و B در ساخت خرده‌جمله، نمی‌تواند رابطهٔ مطابقه را نشان دهد، چرا که مشخصه‌های اصلی آن به اندازهٔ کافی قوی نیست که بتواند به‌عنوان برچسب نحوی برگزیده شود. از آنجا که در زبان فارسی همواره فاعل ساخت خرده-جمله متممی با حرکت همراه است، لذا برچسب نحوی سازهٔ خرده‌جمله برحسب محمول خرده‌جمله انتخاب می‌شود که می‌تواند گروه صفتی (۶۱)، گروه اسمی (۶۲) و یا گروه حرف اضافه‌ای (۶۳) باشد.

۶۱. [$_{TP}$ ما [$_{vp}$ آن‌ها را [$_{vp}$ (ط) [$_{VP}$ [$_{AP}$ (~~آن‌ها را~~) ساده] می‌دانیم].

۶۲. [$_{TP}$ ما [$_{vp}$ دکتر سعادت را[$_{vp}$ (ط) [$_{VP}$ [$_{NP}$ (~~دکتر سعادت را~~) امیر] صدا می‌زنیم]]]]].

۶۳. [$_{TP}$ ما [$_{vp}$ او را[$_{vp}$ (ط) [$_{VP}$ [$_{pp}$ (~~او را~~) از خودمان] می‌دانیم]]]]].

در اشتقاق نحوی جملات فوق به محض حرکت فاعل خرده‌جمله به شاخص بالاتر، مشخصه‌های نحوی رونوشت آن غیرقابل‌رؤیت می‌شودو در نتیجه فرافکن بیشینه‌ای که در جای خود باقی مانده است مشخصه‌های آن بازبینی و در نهایت، به‌عنوان مقولهٔ نحوی سازهٔ خرده‌جمله برچسب‌گذاری می‌شود.

شاهد دیگری که می توان در حمایت از رویکرد اتخاذشده در مقاله حاضر مطرح کرد این است که همان طور که قبلاً نیز اشاره شد فعل بند پایه بر روی محمول خرده‌جمله متممی محدودیت گزینش مقوله‌ای اعمال می‌کند. برای مثال، در زبان فارسی متمم ساخت خرده‌جمله برخی از افعال مانند «دانستن و پنداشتن» می‌تواند به هر سه صورت گروه اسمی، صفتی و حرف اضافه‌ای باشد، در حالی که افعالی مانند «صدا زدن، نامیدن، تصور کردن و...» نمی‌توانند با متمم حرف اضافه‌ای به کار روند. با اتخاذ رویکرد الگوریتم برچسب‌دهی چامسکی دربارهٔ خرده‌جملهٔ متممی، از آنجا که در این ساخت مشخصه‌های فرافکن محمول که در جای خود باقی مانده است برای الگوریتم برچسب‌دهی (LA) قابل رؤیت می‌گردد و به‌عنوان برچسب نحوی انتخاب می‌شود مقولهٔ سازهٔ خرده‌جمله براساس محمول آن تعیین می‌شود. به این ترتیب، محدودیت گزینش مقوله‌ای اعمال‌شده بر محمول خرده‌جمله تبیین می شود. در صورتی که اگر مقولهٔ نحوی سازهٔ خرده‌جمله فرافکن نقشی تلقی شود، انتظار می‌رود که فعل بند اصلی تأثیری بر وضعیت مقولهٔ محمول خرده‌جمله نداشته باشد. در نتیجه، محدودیت‌های زیرمقوله‌ای که فعل بند پایه بر روی سازهٔ خرده جمله‌های متممی اعمال می‌کند خود صحه ای بر رویکرد اتخاذشده می‌گذارد.

۵. نتیجه‌گیری

در این پژوهش با هدف تعیین برچسب نحوی ساخت خرده‌جمله در زبان فارسی، دیدگاه‌های مختلف زبان‌شناسان دربارهٔ ساختار درونی و مقولهٔ نحوی ساخت خرده‌جمله به‌عنوان گروه زمان (TP)، گروه تصریف (IP)، گروه اسناد (PredP)، گروه مطابقه (AgrP)، بند کامل

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792

(CP) و بند مرکب مورد نقد و بررسی قرار گرفت و نشان داده شد تصمیم‌گیری دربارهٔ ماهیت مقولهٔ نحوی خرده‌جمله موضوع بسیار چالش برانگیزی است. سپس، تلاش شد براساس الگوریتم برچسب‌دهی چامسکی تحلیلی کارآمد از مقولهٔ سازهٔ خرده‌جمله در زبان فارسی ارائه شود. الگوریتم برچسب‌دهی چامسکی روشی برای تخصیص برچسب‌های نحوی به گره‌ها در نمودار درختی براساس ویژگی‌های گره‌ها و بافت آن‌هاست که تفاوت بین‌زبانی ماهیت مقوله خرده‌جمله را نیز تبیین می‌کند. در پژوهش حاضر با استناد به استدلال‌های مختلف نشان داده شد که در زبان فارسی فاعل خرده‌جمله از درون سازهٔ خود خارج می‌شود و به جایگاه شاخص ثانویهٔ گروه فعلی کوچک حرکت می‌کند و از خود رونوشتی برجای می‌گذارد که مشخصه‌های نحوی آن دیگر قابل رؤیت نیست. لذا تنها مشخصه‌های عنصر بجامانده در جایگاه خود، یعنی محمول ساخت خرده‌جمله، برای الگوریتم برچسب‌دهی قابل رؤیت است و در نتیجه به‌عنوان برچسب .نحوی سازهٔ خرده‌جمله در نظر گرفته می‌شود.

منابع فارسی

انوشه، مزدک. (۱۴۰۰). *صرف در نحو: از کمینه‌گرایی تا صرف توزیعی*. تهران: دانشگاه تهران.

تابعی، رؤیا و تفکری رضایی، شجاع. (۱۳۹۹). بررسی ساخت نحوی خرده‌جمله در کردی (گونهٔ موکریانی) رویکردی کمینه‌گرا. *پژوهش‌های زبان شناسی ۱۲*، ۶۴-۴۳ .

خمسه عشری، مریم؛ متولیان، رضوان؛ رضایی، والی. (۱۴۰۲، زیرچاپ). متمم مفعول در زبان فارسی. *زبان‌شناسی و گویش های خراسان*. DOI: 10.22067/jlkd.2023.82778.1168

شاهسواری، اعظم و دبیر مقدم، محمد. (۱۳۹۷). ساخت‌های اسنادی ثانویه در زبان فارسی. *جستارهای زبانی ۹*، ۲۰۰-۱۸۱.

References

Aarts, B. (1992). *Small clauses in English: The non-verbal types.* Berlin: Mouton de Gruyter.

Alhorais, N. (2013). A minimalist approach to the internal structure of SC. *The Linguistics Journal 7*(1), 320- 347.

Anoushe, M. (2021). *Morphology in syntax: from minimalist program to distributed morphology*. Tehran: University of Tehran. [In Persian]

Asada, Y. (2012). Against the complex predicate analysis of secondary predication. *Proceedings of ConSOLE XVII 17*, 53-76.

Bailyn, J., & Rubin, E. J. (1991). The unification of instrumental case assignment in Russian. *Cornell working papers in linguistics 9*(1), 99-126.

Bailyn, J., & Citko, B. (1999). Case and agreement in Slavic predicates. In K. Dziwirek, H. S. Coats, C. Vakareliyska (Eds.), *Formal approaches to Slavic linguistics 7: The Seattle meeting* (pp. 17-37). Michigan: Michigan Slavic Publications.

Balazs, J. E. (2012). *The syntax of small clauses*. M.A dissertation, Cornell University.

Bowers, J. (1993). The syntax of predication. *Linguistic Inquiry 24*, 591-652.

Bowers, J. (2001). Predication. In M. Baltin and C. Collins (Eds.), *The Handbook of contemporary Syntactic Theory* (pp. 299-333). Malden: Blackwell Publishers.

Bowers, J. (2002). Transitivity. *Linguistic Inquiry 33*, 283–224.

Cardinaletti, A., & Guasti, M. T. (1993). Negation in epistemic small clauses. *Probus 5*, 39-61.

Cardinaletti, A., & Guasti, M. T. (1995). *Syntax and semantics: Small clauses.* London: Academic Press.

Carreira, M. B. (2019). The ambiguity of projection and the Chomskyan adjunction as a formal way of approaching predication in small clauses and secondary predication. *Revista Diadorim 21*(3), 227-250.

Carreira, M., Foltran, M. J., & Knöpfle, A. (2017). Small clauses: Origins and state of affairs. *Revista Linguí/tica 13*(2), 383-401.

Chen, J., & Wang, Y. (2020). Labeling small clauses in taiwanese southern min. *Language and Linguistics 21*(1), 109-143.

Chomsky, N. (1957). *Syntactic structures*. The Hague: Mouton & Co.

Chomsky, N. (1981). *Lectures on government and binding*. Dordrecht: Foris.

Chomsky, N. (1986a). *Knowledge of language: Its nature, origin and structure.* New York: Praeger.

Chomsky, N. (1986b). *Barriers.* Cambridge: M.I.T. Press.

Chomsky, N. (1995). *The minimalist program*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

Chomsky, N. (2013). Problems of Projection. *Lingua 130*, 33-49.

Chomsky, N. (2015). Problems of projection: Extensions, structures, strategies and beyond. In C. Hamann and S. Matteini (Eds.), *Studies in honour of Adriana Belletti* (pp. 3-16). Amsterdam: John Benjamins.

Chomsky, N., Gallego, Á. J., & Ott, D. (2019). Generative grammar and the faculty of language: Insights, questions,

and challenges. *Catalan Journal of Linguistics 0*, 229-261.
Collins, C., & Thráinsson, H. (1996). VP-internal structure and object shift in Icelandic. *Linguistic Inquiry 27*(3), 391-444.
Contreras, H. (1987). Small clauses in spanish and english. *Natural Language & Linguistic Theory 5*(2), 225-243.
Darzi, A. (1996). *Word order, NP movement and opacity conditions in Persian*. Ph.D Dissertation, University of Illinois at Urbana- Champaign.
Darzi, A. (2006). Small clauses in Persian. *Journal of Humanities 13*(1), 13–30.
Den Dikken, M. (2006). *The syntax of predication, predicate inversion, and copulas***.** Cambridge, MA: MIT Press.
Epstein, S. D., Kitahara, H., & Seely, D. (2014). Labeling by minimal search: Implications for successive-cyclic A-movement and the conception of the postulate "Phase". *Linguistic Inquiry 45*(3), 463-481.
Guéron, J., & Hoekstra, T. (1995). The temporal interpretation of predication. In A. Cardinaletti & M. Guasti (Eds.), *Syntax and semantics 28: Small clauses* (pp. 77-107). San Diego: Academic Publishers.
Haegeman, L. (1994). *Introduction to government & binding theory*, Oxford: Blackwell Publishing.
Hiraiwa, K. (2001). Multiple agree and the defective intervention constraint in Japanese. *MIT working papers in linguistics 40*(40), 67-80.
Hoekstra, T. (1992). Small clause theory. *Belgian Journal of Linguistics 7*(1), 125-151.
Hornstein, N., & Lightfoot, D. (1987). Predication and Pro. *Linguistic Inquiry 63*, 23–52.
Huddleston, R. D., & Pullum, G. K. (2002). *The cambridge grammar of the english language*. Cambridge: Cambridge University Press.
Karimi, S. (2005). *A minimalist approach to scrambling: Evidence from Persian*. Berlin: Mouton de Gruyter.
Khamse Ashari, M., Motavallian, R., & Rezai, V. (2023, In press). Object complement in the Persian language. *Journal of Linguistics & Khorasan Dialects*. DOI: 10.22067/jlkd.2023.82778.1168. [In Persian]
Kitagawa, Y. (1985). Small but clausal. *Chicago Linguistic Society 21*, 210-220.
Lee, J. S. (2014). Labeling small clauses. *Linguistics 22*(4), 21-37.
López, L., Mendoza, E., & Caballero, G. (2019). The syntax of small clauses in Spanish: A unified analysis. *Probus 31*(1), 1-32.
Maling, J. (1983). Transitive adjectives: A case of categorial reanalysis. In N. Frank & B. Richards (Eds.), *Linguistic categories: Auxiliaries and related puzzles* (pp. 253-289). Dordrecht: D. Reidel.
Matushansky, O. (2019). Against the PredP theory of small clauses. *Linguistic Inquiry 50*(1),63-104.
Moro, A. (1995). Small clauses with predicative nominals. In A. Cardinaletti and M. Guasti (Eds.), *Syntax and semantics 28: Small clauses* (pp. 109-132). San Diego: Academic Publishers.
Narita, H., & Fukui, N. (2020). *Symmetry-driven syntax: An inquiry into endocentricity and symmetry in human language*. London: Routledge.
Sibaldo, M. A. (2022). Labeling small clauses. *Linguistica 18*, 182-200.
Shahssavari, A., & Dabirmoghadam M. (2018). Secondary predicative structures in Persian. *Language Related Research 9*, 181-200. [In Persian]
Shim, J.Y. (2014). Phase-head initiated structure building: Its implications for feature-inheritance, transfer and internal Merge. *Studies in Generative Grammar 24*(2), 455-474.
Sportiche, D. (1995). *French predicate clitics and clause structure*. In A. Cardinaletti and M. Guasti (Eds.), *Syntax and semantics 28: Small clauses* (pp. 287-324). San Diego: Academic Publishers.
Staudinger, B. (1997). *Sätzchen: Small clauses im Deutschen*. Tübingen: Niemeyer.
Starke, M. (1995). On the format for small clauses In A. Cardinaletti and M. Guasti (Eds.), *Syntax and semantics 28: Small clauses* (pp. 237-269). San Diego: Academic Publishers.
Saurenbach, H. (2004). *Challenging discrete approaches to secondary-predicate constructions*. Ph.D. Dissertation, University of Regensburg.
Radford, A. (1988). *Transformational grammar.* Cambridge: Cambridge University Press.
Rafel, J. (2001). As for *as/for*, they are semi-lexical heads. In N. Corver & H. Riemsdijk (Eds.), *Semi-lexical categories: The function of content words and the content of function words* (pp. 475-504). *Berlin and New York: Mouton de Gruyter.*
Stowell, T. (1981). *Origins of phrase structure.* Ph.D. Dissertation. Massachusetts: MIT.
Stowell, T. (1983). Subjects across Categories. *The Linguistic Review*, 2, 285–312.
Tabei, R., & Tafakori Rezaei, S. (2020). Investigating the syntactic structure of small clauses in Kurdish (Mokryani Variant): A minimalist approach. *Journal of Researches in Linguistics 12*, 43-64. [In Persian]
Tomacsek, V. (2014). Approaches to the structure of English small clauses. In M. Kucsera, P. Őri, I. E. Szabó, T. Szalay & C. Tatár (Eds.), *The 'ODD' Yearbook 9* (pp. 128-154). Hungary: Eötvös Loránd University Press.
Whitman, J. (2004). Semantics and pragmatics of English verbal dependent coordination. *Language 80*, 403-434.
Yang, S., & Lee, S. (2021). Labeling small clauses in Mandarin Chinese. *Lingua 25*, 102-147.
Yoon, J. (2020). Labeling small clauses in Korean. *Journal of East Asian Linguistics 29*(4), 335-362.
Zhang, N. (2001). The structures of depictive and resultative constructions in Chinese. *ZAS Papers in Linguistics 22*, 191-221.

https://doi.org/10.22108/jrl.2023.138859.1792